

1. ΘΕΜΑ

Αποθετικά ρήματα

2. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

Ο Γιάννης κοιμάται νωρίς

Ο Πέτρος εργάζεται σε μια βιοτεχνία

3. ΕΠΙΠΕΔΟ-ΒΑΘΜΟΣ ΔΥΣΚΟΛΙΑΣ

Από Α ΚΕΓ, 1 ΕΚΠΑ. Στο Βασικό επίπεδο παρουσιάζονται τα πιο συχνόχρηστα ρήματα της ομάδας (*έρχομαι, κοιμάμαι, ονειρεύομαι* κτλ.), στο Προχωρημένο τα υπόλοιπα (*εγγυώμαι, αρνούμαι, δέχομαι*).

4. ΠΡΟΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΗ ΓΝΩΣΗ

Ενεργητική και μεσοπαθητική μορφολογία του ρήματος

Σύνταξη της ρηματικής φράσης

5. ΠΙΘΑΝΑ ΛΑΘΗ

(α) Λόγω της εσφαλμένης ταύτισης Φωνής κα Διάθεσης, κλίση των αποθετικών κατά την ενεργητική μορφολογία: **Κοιμάω νωρίς*.

(β) Αδυναμία αναγνώρισης της ενεργητικής σημασίας ενός τύπου με μεσοπαθητικές καταλήξεις.

6. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Τα αποθετικά ρήματα αποτελούν μια ομάδα ρημάτων με ποικίλες διαθέσεις. Κοινό τους χαρακτηριστικό είναι η απουσία τύπων της ενεργητικής φωνής: αντίθετα με τα συνηθισμένα ζεύγη του τύπου *πλένω – πλένομαι*, δεν υπάρχουν ζεύγη του τύπου **θυμάω – θυμάμαι*.

Στην ομάδα των αποθετικών ανήκουν τα ακόλουθα ρήματα, που μπορούν να χωριστούν ως προς το επίπεδο διδασκαλίας – με βάση τη συχνότητα της εμφάνισής τους – ως εξής:

Α επίπεδο:

αισθάνομαι, βαριέμαι, γίνομαι, έρχομαι, κάθομαι, κοιμάμαι, λυπάμαι, ντρέπομαι, ονειρεύομαι, φοβάμαι

Β επίπεδο:

αγωνίζομαι, αρνούμαι, αστειεύομαι, ασχολούμαι, διαμαρτύρομαι, δέχομαι, εγγυώμαι, εκμεταλλεύομαι, εμπιστεύομαι, επισκέπτομαι, εργάζομαι, μεταχειρίζομαι, παραπονιέμαι, προσποιούμαι, σέβομαι, σιχαίνομαι, σκέφτομαι, συνεννοούμαι, ρεύομαι, υπόσχομαι, φαίνομαι, φτερνίζομαι, χαίρομαι, χασμουριέμαι, χρειάζομαι

Κάποια από αυτά είναι αμετάβατα ενώ άλλα είναι μεταβατικά. Φυσικά, τα μεταβατικά δεν παρουσιάζουν τις συνήθεις αντιστοιχίες ενεργητικής και παθητικής. Ενώ δηλαδή κανονικά παρατηρούνται μετασχηματισμοί του τύπου *έδωσαν ένα δώρο στη Μαρία – ένα δώρο δόθηκε στη Μαρία* με τα αποθετικά ρήματα ο μόνος δυνατός τύπος έχει ενεργητική σημασία – έστω κι αν το ρήμα φέρει μεσοπαθητική μορφολογία: *Η Μαρία δέχτηκε ένα δώρο*.

7. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Οι μαθητές θα πρέπει να συνειδητοποιήσουν ότι ρήματα της μεσοπαθητικής μορφολογίας μπορούν να συμπεριφέρονται σημασιολογικά παρόμοια με ρήματα της ενεργητικής μορφολογίας. Με τον τρόπο αυτό θα «αποδεχθούν» τις μεσοπαθητικές καταλήξεις σε ρήματα

σαν το *κοιμάμαι* και θα αποφευχθούν λάθη σαν αυτά που αναφέρθηκαν προηγουμένως. Στην κατεύθυνση αυτή μπορούμε να κινηθούμε με δύο τρόπους:

A) Είτε παρουσιάζοντας το αποθετικό ρήμα παράλληλα με ένα συνώνυμό του ενεργητικής μορφολογίας

Ο Γιάννης περιποιείται τα φυτά
Ο Γιάννης φροντίζει τα φυτά

Ο Γιάννης εργάζεται σε μια βιοτεχνία
Ο Γιάννης δουλεύει σε μια βιοτεχνία

B) Είτε παρουσιάζοντας το αποθετικό ρήμα παράλληλα με ένα αντώνυμό του ενεργητικής μορφολογίας

Ο Πέτρος κοιμάται στις εννιά
Ο Πέτρος ξυπνάει στις δέκα

Η Χαρά σιχαίνεται το διάβασμα
Η Χαρά λατρεύει τη γυμναστική

Ο διδάσκων μπορεί να κάνει απλές ερωτήσεις στα παιδιά χρησιμοποιώντας τα αποθετικά ρήματα και τα ενεργητικά συνώνυμα ή αντώνυμά τους (ειδικά στο βασικό επίπεδο, τα ρήματα προσφέρονται από σημασιακή άποψη), για καθημερινές τους συνήθειες («Τι ώρα κοιμάσαι;», «Τι ώρα ξυπνάς;»), για τα πράγματα που φοβούνται (οι ίδιοι ή κάποιος άλλος), για τα πράγματα με τα οποία χαίρονται κτλ.

Κατά την παρουσίαση των αποθετικών ρημάτων πρέπει να επικεντρώσουμε στη σημασιοσυντακτική πλευρά του φαινομένου και να αποφύγουμε τη μορφολογική πλευρά του. Φροντίζουμε, δηλαδή, να κάνουμε την παρουσίασή μας με όσο το δυνατό πιο απλούς όρους από μορφολογική άποψη: θα ήταν προτιμότερο να επιμείνουμε στον ενεστώτα των ρημάτων και να αποφύγουμε την αναφορά στον αόριστο και μέλλοντα (συνοπτικό ή μη). Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για το βασικό επίπεδο, όπου η εκμάθηση αυτών των χρόνων θα πρέπει να θεωρείται ατελής ή αποσπασματική.

Σε πιο προχωρημένα επίπεδα μπορούν να επισημανθούν οι διαφορές μεταξύ ρημάτων που φαινομενικά συνδέονται – όχι όμως και μορφολογικά: *θυμίζω-θυμάμαι, φοβίζω-φοβάμαι, καθίζω-κάθομαι, βαρύνω-βαριέμαι, πιστεύω-εμπιστεύομαι* κτλ. Θα πρέπει επίσης να αναφερθούν και κάποια λογιότερα αποθετικά: *ίπταμαι, προΐσταμαι, έπομαι...*

8. ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕ ΣΥΝΑΦΗ ΘΕΜΑΤΑ

AT37: Παθητική φωνή: αυτοπαθητική και αλληλοπαθητική σημασία

AT40: Έκφραση αυτοπάθειας

AT39: Έκφραση αλληλοπάθειας

ΓΓ24: Εναλλαγή ενεργητικής-παθητικής φωνής

9. ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ ΣΕ ΥΛΙΚΟ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Γλωσσικές Ασκήσεις: 375-378.